

STRUGA E CURTEA DE ARGEȘ: OS LUGARES DA PALABRA TRADUCIDA

Anxo Fernández Ocampo
Universidade de Vigo

A ciencia imponse dende o século pasado como instrumento único da reflexión. E coa ciencia e coa crítica textual, vémonos obrigados a aceptar premissas alleas ó tempo vivido ou ó lugar concreto. Mais deixaremos que a crítica interprete o seu propio enigma e siga ollando dende a súa perspectiva para o feito lingüístico e literario: nada desto serve aquí á hora de evocar aqueles lugares que se converteron nun compromiso entre a consciencia e a paisaxe.

As circunstancias quixeron que nalgúns lugares se celebren festivais internacionais de poesía, ou segundo se mire, festivais de traducción da poesía. Chegar aló, a eses sitios –chégase coa lingua e cos poemas propios– non se fai sen vivir unha experiencia estética arroupada pola lingua anfitrióna.

Hai países que medraron con poemas e con traducións literarias. En 1961, en Struga, dezasete anos despois da proclamación da República Popular de Macedonia e do recoñecemento oficial da lingua, un grupo de poetas celebrou o centenario da publicación en Zagreb das *Canciōns populares* dos irmáns Miladinov (dos que o maior, Dimitar, fora tamén traductor do grego). En 1961 o macedonio vivía e respiraba diante do asombro das demais comunidades lingüísticas dos Balcáns. Dende aquela, cada ano no mes de agosto se vén celebrando un dos maiores acontecementos poéticos do continente: as *Veladas Poéticas* de Struga.

Struga é unha vila na beira do lago de Ohrid, preto da localidade de mesmo nome, desde onde en tempos posteriores a Metodio se propagou o cirílico polo mundo eslavo ou eslavizado. Hoxe Struga é unha tranquila vila de turismo interior, e Ohrid fronteira lacustre entre Macedonia e Albania. As *Veladas* son sen dúbida un asunto de estado para a pequena república e unha actividade clave para a afirmación da identidade que nin a guerra detivo en 1999, no ano no que levou o premio de poesía o autor e traductor francés Yves Bonnefoy.

Nas *Veladas Poéticas*, a traducción tivo e segue a ter un protagonismo moi particular. Ó revés do que acontece na maioría dos encontros occidentais –nos que os participantes e invitados do mundo enteiro teñen que ocuparse de verte-los seus poemas na lingua (sempre de prestixio) correspondente–, os organizadores das localidades poéticas da área balcánica e carpática reclaman o poema estranxeiro na súa fala orixinal antes de lelo na traducción para a lingua do país.

Fronte ós festivais occidentais, son os poetas locais os que traducen ó estranxeiro, a través dun texto intermedio nalgunha lingua de ampla difusión (inglés, ruso, francés ou alemán). Estes poetas, chámense Eftim Manev, Tasiko Sirilov, Mateja Matevski¹ ou Paskal Gilevski, coma tantos outros, son os receptores e os voceiros persoais dos versos alleos, e responden en público á lectura do poema estranxeiro, porque alí, precisamente neses lugares, a palabra suscita liberdade.

En Struga algúns dos poemas son lidos nunha Casa da Poesía de paredes núas onde só a palabra se move. Outros recítanse contra a noiteña, sobre unha ponte que cruza o río Drim que verte no lago. Coa gorxa aínda quente do último verso, o poeta invitado sente tras del elevarse as súas palabras compostas en eslavo, cruza-la auga e chegar xunto ás vintecinco mil persoas que abarban a beira do río.

Pero ademais as *Veladas Poéticas* de Struga teñen fillas latinas: as *Noites Poéticas* de Curtea de Argeş.

A un arrepentido do aparato científico como foi Mircea Eliade chegoulle con dúas baladas populares para forxa-la teoría da hierofanía, que demostraba as maneiras de restablece-lo equilibrio entre caos e cosmos. Unha das súas fontes proviña –non podía ser menos– da balada cosmogónica do *mestre Manole*, anterior sen dúbida á creación de moitos proxectos culturais considerados máis importantes. E a súa variante máis famosa transcorre nos Cárpatos Meridionais, na antiga capital valaca de Curtea de Argeş.

En Curtea precisamente dende hai uns poucos anos organízase un encontro promovido con excepcional agarimo por unha fundación/editorial co obxectivo de que poetas vidos de países da Europa Occidental trempen a súa sensibilidade no baño dos versos de artistas montenegrinos, albaneses, romaneses, macedonios, turcos, búlgaros, gregos, serbios, húngaros ou rusos. A fundación é a *Academia Internacional Oriente-Occidente*. Un equipo de colaboradores voluntarios aseguran a organización deses cinco días de encontros e traducen os poemas, mentres que os encargados da súa lectura son actores procedentes da escena teatral de Bucarest. O romanés, coma o macedonio na beira do lago de Ohrid, é a lingua que fai eco a tódalas sonoridades alleas. Os poetas e tradutores Carolina Ilica e Dumitru M. Ion presiden e dirixen este festival.

1. Mateja Matevski, histórico animador das *Veladas*, é un dos autores representados na antoloxía de poemas sudoslavos traducidos por Ursula Heinze: Véxase a recensión de Xulián MAURE RIVAS, "Terra, mar e lume", *Viceversa*, 3, 1997, pp. 155-156.

Dende a Casa das Artes de Curtea a *Academia Oriente-Occidente* promove intensamente a publicación bilingüe ou monolingüe da poesía internacional, en especial respecto da área xeográfica dos países veciños. Como exemplo, achegamos algo da obra do chipriota de expresión turca Mehmet Kansu, da que aquí traducimos *grialiamente* un curto poema: “O espartar do tempo”².

O peirao de Bafa,
do que chegan e marchan
os estreitos veleiros.

Canso, o pelicano
coas ás adormece o tempo.
Tan só veu cabo de nós
e vaise para onde non se sabe,

ata que de novo
o tempo acorde
á sombra dos penedos enormes.

Na edición de 1999 viuse cómo os premios de creación poética corresponderon entre outros a un poeta luso de Macau (e, por certo, neto de galega): Alberto Estima de Oliveira. No canto dos europeos orientais, foi recoñecido o labor creativo de Geladin Asani-Gelio, dramaturgo macedonio-albanés, actor, autor de prosa e poesía, tamén o artesán da filigrana de prata de máis prestixio de Skopje.

O emprego da traducción no contexto da fixación dunha identidade nacional adoita exercerse ben sobre textos literarios ben sobre textos pragmáticos³. Os proxectos de traducción literaria en Romanía como en Galicia precederon a non literaria.

Diante do hábito liberador da lectura, do poema e da escoita non hai ciencia que valla. Xúntanse en Curtea de Argeş os destinos dos autores cos seus tradutores, que se cadra por primeira vez oen as voces respectivas. No seu encontro non se tecen relacións de estrutura entre a masa das significacións dos poemas, mais –cousa que non tódolos autores deste mundo asumirían– comezan por aceptar que se faga “o que xa está feito”.

2. KANSU, Mehmet, “Trezirea timpului”, *Degetele lui Midas*, Bucarest, Editura Orient-Occident, 1999, p. 9. Traducción romanesa de Carolina Ilica e Dumitru M. Ion.

3. O Quebec, por exemplo, que dispuña dende a metrópole de traduccions literarias do inglés para o francés, converteu a traducción pragmática na proba da súa actual emancipación nacional.

